

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ
Београд, 20. април 2021. године

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Одлуком Наставно-научног већа Правног факултета Универзитета у Београду донетој на седници која је одржана 29. марта 2021. године, одређени смо за чланове Комисије за преглед и оцену докторске дисертације кандидата **Милоша С. Радовановића**, под насловом „**Гарантни фонд – накнада штете и регрес**“. Након увида у наведену докторску расправу, слободни смо да поднесемо Наставно-научном већу следећи

РЕФЕРАТ
О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

а) Основни подаци о кандидату

Милош Радовановић рођен је 1984. године у Београду. Године 2003. завршио је Земунску гимназију. Правни факултет Универзитета у Београду уписао је школске 2003/04. године. Дипломирао је 21. марта 2008. године. За време основних студија радио је у адвокатској канцеларији. На матичном факултету завршио је мастер студије 2012. године, Имовинскоправни под-модул I. Дана 28. маја 2012. године одбранио је мастер рад на тему „Правни положај хипотекарног дужника“.

Одлуком Наставно-научног већа Правног факултета Универзитета у Београду од 27. октобра 2014. године, донетом на предлог Катедре за грађанско право, кандидату Милошу Радовановићу одобрен је упис на докторске студије, Пословноправна ужа научна област. Основ по коме је одобрен овај упис били су научни радови кандидата, објављени пре уписа на докторске студије. Током докторских студија Милош Радовановић положио је следеће испите: Методе научноистраживачког рада; усмени докторски испит – I део из предмета Компанијско право, Трговинско право и Право интелектуалне својине; и усмени докторски испит – II део из предмета Стечајно право и Право осигурања. Семинарски рад под насловом „Вансудско поравнање – услов за накнаду штете из средстава гарантног фонда“, одбранио је дана 15. септембра 2016. године. Тиме је испунио услове за пријаву теме докторске дисертације. Пројекат докторске дисертације Милош Радовановић

одбранио је 16. октобра 2017. године, пред комисијом у саставу: проф. др Мирко Васиљевић, проф. др Наташа Петровић Томић и проф. др Марија Караникић Мирић. Научно-наставно веће на седници одржаној 25. децембра 2017. године Милошу Радовановићу одобрило је израду докторске дисертације под називом „Гарантни фонд – накнада штете и регрес“, а за ментора је одређена проф. др Наташа Петровић Томић.

Након завршених основних студија Милош Радовановић засновао је радни однос као адвокатски приправник. У Адвокатску комору Београда уписан је у априлу 2008. године, као приправник на вежби код адвоката Игора Исаиловића. Правосудни испит положио је с одликом дана 5. јула 2010. године. Испитним одбором председавао је др Драгиша Слијепчевић. Дана 15. јула 2010. године Милош Радовановић положио је адвокатску заклетву и уписан је у Именик адвоката Адвокатске коморе Београда. За време обављања адвокатске делатности, бавио се грађанским, трговинским и компанијским правом, као и правом осигурања.

Милош Радовановић дана 23. фебруара 2011. године започео је радни однос у Уставном суду у звању млађег саветника, да би убрзо напредовао у звање саветника. Током рада у Уставном суду био је ангажован на предметнима уставних жалби из области грађанског права. Поједине одлуке о уставним жалбама, чије нацрте је израдио Милош Радовановић, због ширег значаја за заштиту права на правично суђење, биле су објављиване у Службеном гласнику Републике Србије. Свих 15 судија Уставног суда оценили су рад Милоша Радовановића у Уставном суду највишом оценом - „нарочито се истиче“.

У марту 2012. године Милош Радовановић засновао је радни однос у „Marfin bank“ а.д. Београд на радном месту правни саветник у одељењу статусних послова. Током рада у „Marfin bank“ а.д. бавио се корпоративни, стечајним и хипотекарним правом.

У периоду од 16. јула 2014. до 28. маја 2019. године, Милош Радовановић био је запослен у Удружењу осигураваача Србије, на радном месту правни заступник у организационој јединици гарантни фонд. Остварио је запажене резултате на пословима заступања Удружења осигураваача Србије у парницама за накнаду штете, као и у парницама по регресним тужбама. Радни однос Милоша Радовановића у Удружењу осигураваача Србије имао је посебан значај за израду докторске дисертације. Њему је, као запосленом на пословима заступања гарантног фонда, била доступна најактуелнија домаћа судска пракса из области којом се бави докторска дисертација. Све пресуде домаћих судова из спорова о накнади штете од гарантног фонда, израђене, донете и експедоване у периоду 2014-2019. биле су доступне Милошу Радовановићу. Он је током рада у гарантном фонду спроводио емпиријско истраживање и прикупљао податке, материјале и грађу од значаја за писање докторске дисертације.

Почев од 30. маја 2019. године Милош Радовановић запослен је у „Halkbank“ а.д. Београд, као виши правни саветник у одељењу за опште правне послове. Бави се претежно корпоративним управљањем и банкарским правом.

У периоду од јуна 2018. до маја 2020. године Милош Радовановић био је активни сарадник организације *European Implementation Network*, међународне невладине организације са седиштем у Стразбуру, посвећене извршењу пресуда Европског суда за људска права. Анализом праксе домаћег правосуђа и осталих државних органа, Милош Радовановић учествовао је у поступку надзора над имплементацијом пресуда Европског суда за људска права у домаћи правни систем. Посебно се бавио питањем права на суђење у разумном року и накнадом штете настале због повреде овог људског права.

Милош Радовановић течно говори енглески језик, а служи се француским и словеначким језиком. Аутор је или коаутор двадесет пет научних и стручних чланака из области грађанског права, грађанскопроцесног права и права осигурања. Учествовао је на бројним домаћим и међународним конференцијама на којима је представљао своје реферате.

б) Списак радова

Кандидат је до сада објавио следеће радове:

1. М. Радовановић, „Уговор о хипотеци и заложна изјава као извршне исправе“, *Избор судске праксе*, бр. 11/2011, стр. 20-23.
2. М. Радовановић, „Стицање (настанак) хипотеке“, *Избор судске праксе*, бр. 4/2012, стр. 22-26.
3. М. Радовановић, „Дозвољеност захтева за заштиту законитости у парничном поступку према критеријуму законског основа за изјављивање“, *Избор судске праксе*, бр. 6/2012, стр. 22-27.
4. М. Радовановић, „Допуштеност жалбе против одлуке апелационог суда о дозвољености посебне ревизије по Закону о парничном поступку“, *Правни информатор*, бр. 7-8/2012, стр. 37-42.
5. М. Радовановић, „Закон о затезној камати“, *Правни информатив*, бр. 1/2013, стр. 54-64.
6. М. Радовановић, „Управни спор поводом вансудског намирења хипотекарног повериоца“, *Правни информатор*, бр. 2/2014, стр. 14-20.
7. М. Радовановић, „Правна несигурност банака за привредне преступе из Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма“, *Право и привреда*, бр. 1-3/2013, стр. 154-166.
8. М. Радовановић, „Опште правило о дозвољености правног лека против решења у извршном поступку“, *Право и привреда*, бр. 7-9/2014, стр. 469-485.
9. М. Радовановић, „Ограничење минималне цене непокретности у извршном поступку по праву Републике Србије и праву Републике Хрватске“, *Правни записи*, бр. 1/2014, стр. 162-175.
10. М. Радовановић, „Услов за дозвољеност тужбе против осигуравајућег друштва“, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 1/2015, стр. 252-267.
11. М. Радовановић, „Регресно право гарантног фонда према штетнику по Закону о облигационим односима и Грађанском закоником“, *Право и привреда*, бр. 4-6/2015, стр. 673-690.
12. М. Радовановић, „Непознато моторно возило“, *Право и привреда*, бр. 7-9/2016, стр. 624-635.
13. П. Ћетковић, М. Радовановић, „Вештачке тачке везивања за заснивање месне надлежности за тужбу против осигуравајућег друштва“, *Право и привреда*, бр. 7-9/2017, стр. 432-446.

14. Н. Петровић Томић, М. Радовановић, „Поравнање о накнади штете из средстава гарантног фонда“, *Harmonius - Journal of Legal and Social Studies in South East Europe*, бр. 2017, стр. 170-192.
15. М. Радовановић, „Пропуст оштећеног лица да прибави податке након саобраћајне незгоде“, у: *Право и пракса осигурања – изазови, нове технологије и корпоративно управљање* (ур. С. Јовановић, Р. Магано), Удружење за право осигурања и Удружење осигураваача Србије, Палић 2018, стр. 119-132.
16. М. Радовановић, „Употреба трактора и осигуравајуће покриће“, *Право и привреда*, бр. 7-9/2018, стр. 327-343.
17. М. Радовановић, „Compensation for Migrants Damages from Guarantee Fund“, *EU and Comparative Law Issues and Challenges Series, EU Law in Context – Adjustment to Membership and Challenges of the Enlargement* (ed. D. Duić, T. Petrašević), Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Law, Осјек 2018, стр. 100-119.
18. М. Радовановић, „Појам употребе моторног возила у словеначкој судској пракси“, *Страни правни живот*, бр. 1/2018, стр. 101-120.
19. М. Радовановић, „Подношење акционог плана и акционог извештаја у поступку извршења пресуде Европског суда за људска права“, *Зборник радова Правног факултета Универзитета у Нишу*, бр. 78 год. 2018, стр. 365-382.
20. М. Радовановић, „Мере за извршење пресуде Европског суда за људска права“, *Harmonius - Journal of Legal and Social Studies in South East Europe*, бр. 2018, стр. 422-445.
21. М. Радовановић, „Гарантни фонд и аутобуси“, у: *Право и пракса осигурања – текућа питања и будући изазови*, (ур. С. Јовановић, Р. Магано), Удружење за право осигурања и Удружење осигураваача Србије, Палић 2019, стр. 188-202.
22. М. Радовановић, „Врата моторног возила и осигуравајуће покриће“, *Право и привреда*, бр. 10-12/2019, стр. 80-97.
23. М. Радовановић, „Биро за накнаду штете“, *Европска ревија за право осигурања*, бр. 4/2019, стр. 16-25.
24. М. Радовановић, И. Кончар, А. Вујчић, Л. Давидовић, „The Right of Jehovah’s Witnesses to Refuse and to Accept Blood Transfusion“, *Војносанитетски преглед*, online issue December 2019.
25. М. Радовановић, „Затезна камата на накнаду штете из осигурања од аутоодговорности“, у: *Модерни аспекти законског и регулаторног концепта осигурања*, (ур. С. Јовановић, Р. Магано), Удружење за право осигурања и Удружење осигураваача Србије, Шабац 2020, стр. 174-189.

в) Основни подаци о дисертацији

Наставно-научно веће Правног факултета Универзитета у Београду на седници одржаној 25. децембра 2017. године одобрило је кандидату израду докторске дисертације под насловом „Гарантни фонд – накнада штете и регрес“ и за менторку је одређена проф. др Наташа Петровић Томић, ванредни професор Правног факултета Универзитета у Београду.

Докторска дисертација Милоша С. Радовановића, под насловом „Гарантни фонд – накнада штете и регрес“ написана је на око 185 страница компјутерски обрађеног текста А4 формата (проред 1,0, ћирилично писмо, фонт *Times New Roman*, величина фонта 12) са 786 фуснота. Дисертација има 45 страница библиографије и седам страница садржаја. У библиографији је наведено 137 домаћих и страних књига, чланака, поглавља у монографијама и зборницима, као и 215 одлука домаћих и иностраних судова.

Докторска дисертација систематизована је на седам најширих структурних целина – делова. Ти делови су: увод, опште излагање о гарантном фонду, неосигурано моторно возило, непознато моторно возило, моторно возило осигурано код осигуравајућег друштва у стечају, регресни односи и закључак. Сви делови дисертације, осим увода и закључка, подељени су на главе.

Опште излагање о гарантном фонду подељено је на шест глава (Појам гарантног фонда и гарантни фонд као допуна обавезног осигурања у саобраћају; Историјски приказ гарантног фонда у домаћим прописима; Гарантни фонд у праву Европске уније; Организовање гарантног фонда; Финансирање гарантног фонда; Правна природа гарантног фонда). Други део – Неосигурано моторно возило, подељен је на две главе (Возила за која одговара гарантни фонд; Употреба моторног возила за коју одговара гарантни фонд), трећи део – Непознато моторно возило подељен је на три главе (Врсте штета које се надокнађују из средстава гарантног фонда; Пропуст оштећеног да прибави податке о возилу; Непознато моторно возило којим се обавља јавни превоз), а четврти део – Моторно возило осигурано код осигуравајућег друштва у стечају подељен је на седам глава (Стечај осигуравајућег друштва и одговорност гарантног фонда по праву Европске уније; Дејство покретања стечајног поступка на полису обавезног осигурања; Обавезе осигуравајућег друштва у стечају за које одговара гарантни фонд; Висина обавезе гарантног фонда; Доспелост обавезе гарантног фонда; Затезна камата и гарантни фонд; Накнада штете из средстава гарантног фонда у Републици Србији и европски стандарди). Део шести – регресни односи подељен је на две главе (Регресни захтев према гарантном фонду; Регресни захтев гарантног фонда).

Коришћењем програма *iThenticate* Универзитетска библиотека Светозар Марковић проверила је оригиналност ове докторске дисертације. Увидом у извештај који нам је достављен установили смо да индекс сличности износи 19%, а све утврђене појединачне сличности с другим објављеним текстовима износе мање од 1%, у четири случаја 1%, једном 3% и једном 2%. Менторка проф. др Наташа Петровић Томић дала је позитивну оцену оригиналности докторске дисертације утврдивши да је наведени индекс сличности последица цитирања, библиографских података, упућивања на правне прописе, коришћења општих места и података и библиографских података о коришћеној литератури.

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет дисертације јесте истраживање гарантног фонда, као правног института којим се допуњује систем обавезних осигурања у саобраћају. Обавезна осигурања у саобраћају по позитивном праву јесу осигурање од одговорности за штету проузроковану моторним возилом, осигурање путника у јавном превозу од последица несрећног случаја, осигурање од одговорности ваздухоплова од одговорности за штету причињену трећим лицима и путницима и осигурање власника чамаца од одговорности за штету причињену

трећим лицима. Гарантни фонд је институт са вокацијом пружања додатне заштите оштећеним и повређеним лицима, у случајевима када им поменута осигурања не пружају одговарајућу економску заштиту. Осигурање власника моторних возила од одговорности по значају превазилази три остале врсте обавезних осигурања у саобраћају. Исто тако, додатна заштита жртвама које из специфичних разлога не могу да добију накнаду штете по основу осигурања од аутоодговорности, има већи значај него додатна заштита за оштећене којима остала обавезна осигурања не пружају адекватну заштиту. Најзначајнија функција гарантног фонда у пракси јесте да допуњује обавезно осигурање моторних возила. Дисертација се због тога првенствено бави заштитом коју гарантни фонд пружа у случају штетних догађаја изазваних моторним возилима. Права оштећених у случају штете проузроковане ваздухопловом или чамцем, нису у центру пажње.

Циљ дисертације је да прикаже како гарантни фонд функционише и на који начин оштећени остварују права према гарантном фонду. Истраживање законских одредаба и судске праксе, показало је да у домаћем праву постоје одређени недостаци који се тичу гарантног фонда. Мањкавости домаћег регулаторног оквира у вези са гарантним фондом су детаљно описане. Дисертација тежи да пронађе узроке тих мањкавости и да објасни зашто су се оне појавиле. Кандидат се у дисертацији није задржао само на дескрипцији уочених несавршености. Он је покушао да понуди решења за превазилажење постојећих неисправности и за унапређење гарантног фонда у праву Републике Србије.

Предмет докторске дисертације везан је, дакле, за анализу гарантног фонда као правног института. Обавезно осигурање од одговорности власника моторних возила и других превозних средстава није институт којим су решени сви проблеми везани за покриће штетних последица које настају употребом моторних возила. У одређеним случајевима обавезно осигурање од одговорности не делује. У модерном праву осигурања обично се помињу три категорије таквих случајева: штете настале употребом неосигураног возила; штете настале непознатим моторним возилом и штете проузроковане моторним возилом које је било осигурано код осигуравајућег друштва над којим је покренут стечај. Јасно је да поменути случајеви добијају на важности са развојем саобраћаја. У таквим ситуацијама на сцену ступа институт са вокацијом пружања заштите оштећеним лицима, креиран управо услед потребе да заштитна функција осигурања остварује континуитет и "надживи" сам институт осигурања од одговорности. Из угла заштите оштећених лица, као и интереса друштвене заједнице, једнако је важно накнадити штете настале употребом возила под утицајем алкохола или опојних дрога као и штете проузроковане моторним возилом за које није закључен уговор о обавезном осигурању. То омогућава гарантни фонд, чија је циљна функција омогућавање оштећеним лицима да ефикасно остваре накнаду штету у таквим случајевима. Циљ рада је да утврди, кроз анализу гарантног фонда као правног института, значај тог института за оштећене у саобраћајним незгодама, као и за лица која су изложена ризику да претрпе или проузрокују штету у саобраћајној незгоди.

Кандидат оправдано полази од тога да обавезна осигурања од одговорности, за разлику од добровољних осигурања од одговорности, служе првенствено интересима трећих оштећених лица, па тек онда интересима осигураника. Гарантни фонд служи интересима оштећених лица на сличан начин као и обавезно осигурање од одговорности за штету причињену моторним возилом и остала обавезна осигурања у саобраћају. Кандидат у докторској дисертацији доказује да положај лица оштећених употребом моторних возила у саобраћају треба да буде и материјално и процесно што сличнији, без

обзира на то да ли је штета покривена обавезним осигурањем или се ради о случају када постоји обавеза гарантног фонда. Да би остварио постављени циљ, кандидат се изјашњава о правној природи обавезе гарантног фонда, односно права оштећеног лица на обраћање гарантном фонду.

Анализом гарантног фонда као правног института односно права на накнаду штете из средстава гарантног фонда и регресних односа у којима се јавља гарантни фонд, кандидат успева да докаже да гарантни фонд служи примарно заштити интереса оштећених лица у саобраћајној незгоди. Интереси осталих лица, лица која имају обавезу на накнаду штете према оштећеном и лица која штету нису претрпела у саобраћају, не би требало да буду у фокусу гарантног фонда. Кандидат сматра да положај лица одговорних за штету која није покривена обавезним осигурањем у саобраћају не би требало деловањем гарантног фонда изједначавати са положајем лица чија је одговорност осигурана.

Кандидат аргументовано критикује схватање које дозвољава да лица која нису жртве саобраћајне незгоде, посредно или непосредно, остваре корист из гарантног фонда. По мишљењу кандидата, такво схватање противно је сврси због које је тај фонд законом основан. Осим тога, оно погодује друштвено неприхватљивим тежњама одговорних лица да без накнаде буду ослобођени одговорности за штету. Кандидат је против тога да се гарантни фонд, институт који служи заштити оштећених лица, претвора у институт који пружа бесплатну заштиту штетнику и осталим одговорним лицима. Заједница која финансира гарантни фонд, а то су у крајњој линији уредно осигурани грађани, на тај начин сносила би ризик одговорности за штету лица која нису у тој заједници.

Рад ће ставља акценат на остваривање накнаде штете из средстава гарантног фонда, на случајеве у којима се штета може надокнадити из гарантног фонда, на материјалноправне и процесноправне услове под којима се то може учинити, али и на регресне односе који настају након исплате накнаде штете из средстава гарантног фонда. По логици ствари, томе претходи анализа правне природе регресног захтева гарантног фонда.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Кандидат је у дисертацији успео да докаже девет хипотеза о гарантном фонду, које су међусобно повезане тако да чине јединствену целину.

Поређење развоја система заштите жртава друмских саобраћајних незгода у нашој земљи, и развоја система зелене карте и европских наднационалних прописа, показује да су стари југословенски прописи о осигурању возила оштећенима пружали заштиту у складу са европским стандардима који су тада били актуелни. Степен заштите лица оштећених услед употребе неосигураних и непознатих возила, по праву наше земље у прошлости био је на нивоу чланица Европске уније. Кандидат објашњава да су неадекватна решења о организацији гарантног фонда из најновијег домаћег закона и константно одлагање примене законских одредаба о организацији гарантног фонда, довела су до заостајања домаћег права. Европско право континуирано се развијало путем праксе европске правосудне институције и доношењем комунитарних прописа. Заштита жртава неосигураних и непознатих возила у Европској унији подигнута је на виши ниво. У изгледу је и измена европских прописа с циљем проширивања заштите на лица која су претрпела штету услед употребе моторних возила осигураних код осигуравајућих

друштва у стечају. Заштита оштећених лица у три наведена случаја (непознато возило, неосигурано возило и возило осигурано код осигуравајућег друштва у стечају) у Србији је на нивоу који је установљен законом из деведесетих година прошлог века. Кандидат доказује да је узрок за стагнацију нашег права у овој области покушај законодавца да гарантни фонд измести из Удружења осигуравача Србије. Одустанак од овог покушаја уклонио би препреку за унапређење положаја оштећених лица. Наведена хипотеза доказује се у другом делу рада, тј. у општем излагању о гарантном фонду.

Класична моторна возила намењена за превоз лица и ствари и за вучу прикључних возила, као што су путнички аутомобили, камиони, аутобуси и мотоцикли, несумњиво јесу возила за која одговара гарантни фонд. Поред ових возила узрок штете могу бити и друга возила оспособљена да се крећу снагом сопственог мотора, као што су трактори и различите радне машине. Узрок штете могу бити и модерна превозна средства на електрични погон, укључујући и електричне тротинете. Кандидат у дисертацији доказује хипотезу да, по важећим прописима Републике Србије, оваква возила морају бити осигурана, и да ако та возила нису осигурана оштећени има право на накнаду штете из средстава гарантног фонда.

Право Европске уније од 2014. године почиње да прихвата екстензивно схватање појма употребе моторног возила. Кључан допринос за широко разумевање овог појма дао је Суд правде Европске уније. Прихватање ширег тумачења појма употреба моторног возила створило би могућност да оштећени наплате накнаду штете од гарантног фонда и када штета није настала у саобраћају. Кандидат приказује на који начин европско право схвата појам употребе моторног возила и указује да његово широко схватање има одређена ограничења. Кандидат затим доказује хипотезу да би с обзиром на императив европских интеграција и на интерес оштећених лица, екстензивно тумачење требало прихватити у домаћем праву. Већи опсег појма употреба моторног возила побољшао би положај лица која су жртве неосигураних моторних возила. Хипотезе о возилима за која одговара гарантни фонд и о значењу појма употреба моторних возила, бране се у трећем делу овог рада – неосигурано моторно возило.

Спречавање превара јесте *ratio legis* због кога оштећени нема право да из гарантног фонда наплати накнаду штете на ствари проузроковане непознатим моторним возилом. Могућност да дође до обмане од стране оштећеног лица – подносиоца захтева за обештећење, спуштена је на прихатљив ниво, ако се штета на ствари исплаћује само кад је у штетном догађају дошло до тешких телесних повреда или губитка живота. Чињеница да је неко лице озбиљно повређено или смртно страдало у саобраћајној несрећи, искључује сумњу да је несрећа заиста наступила. Кандидат доказује хипотезу да би гарантни фонд, ако је наведени услов испуњен, требало да накнади штету на стварима, које су унуштене или оштећене непознатим моторним возилом.

Друштво се може солидарисати са лицима која су покушала да заштите властите интересе. Лица која своје сопствене интересе занемарују, односно чији су интереси повређени због њихових властитих пропуста, не би требало да рачунају на солидарност заједнице. Особе које су криве за то што је возило којим је њима проузрокована штета остало непознато, по схватању које се заступа у дисертацији, не би требало да имају право на накнаду штете из средстава гарантног фонда. При процењивању да ли је лице коме је штета проузрокована одговорно што је возило којим је штета проузрокована остало непознато, по мишљењу кандидата, треба водити рачуна о томе шта се очекује да разуман и пажљив човек учини у случају саобраћајне незгоде. Просечан учесник у саобраћају ће,

уколико за то има могућности, записивањем регистарске ознаке или на други погодан начин, прибавити податке о возилу којим му је причињена штета. Једна од хипотеза у овом раду стога је да оштећено лице нема право на накнаду штете проузроковане непознатим моторним возилом, ако је то возило остало непознато услед пропуста самог оштећеног лица. Хипотезе које се тичу непознатог моторног возила обрађене су у четвртном делу докторске дисертације – непознато моторно возило.

Гарантни фонд одговара за штету проузроковану моторним возилом за које је уговор о обавезном осигурању закључен са организацијом за осигурање над којом је отворен стечајни поступак. Подношење пријаве потраживања у стечају од стране оштећеног, по судској пракси и објављеној литератури, није услов за одговорност гарантног фонда. Ипак, ако је пријава потраживања поднета и ако је о потраживању према осигуравајућем друштву у стечају донета мериторна одлука, том одлуком везани су и оштећени и Удружење осигуравача Србије – гарантни фонд. Кандидат у дисертацији доказује хипотезу да из принципа грађанског процесног права и стечајног поступка, и из поступања Удружења осигуравача Србије, произлази да оштећени и Удружење не могу тражити да се преиспита одлука о висини потраживања утврђеног према осигуравајућем друштву у стечају.

Одговорност гарантног фонда за штету у случају стечаја над друштвом за осигурање, по утврђеној судској пракси, одложена је до закључења стечајног поступка. Кандидат је објаснио да ово схватање ставља у неповољан положај оштећено лице. Тежак положај оштећеног лица може се уочити ако се има у виду да стечајни поступци над осигуравајућим друштвима дуго трају, да за време стечаја не тече камата на накнаду штете према гарантном фонду и да долази до делимичног обезвређења потраживања накнаде штете. У дисертацији се доказује хипотеза да би било правично, целисходно и законски утемељено, да се судска пракса промени. По мишљењу кандидата оштећеним лицима требало би исплаћивати накнаду штете из средстава гарантног фонда у тренутку када се стечајни поступак над осигуравајућим друштвом отвори.

Право Републике Србије оштећеног, који је претрпео штету услед употребе возила осигураног код осигуравајућег друштва у стечају, ставља у неповољан положај. Међутим, у дисертацији је објашњено да је положај оштећеног у таквом случају у Србији још увек изнад минималних стандарда Европске уније. Кандидат указује да се измена комунитарног европског прописа у овој области може очекивати. Уколико до те измене дође, пре него што се положај оштећеног у домаћем праву унапреди, домаће право ће и у овом погледу почети да заостаје за правом Европске уније.

Три хипотезе повезане са стечајем осигуравајућег друштва обрађене су у петом делу овог рада – моторно возило осигурано код осигуравајућег друштва у стечају.

Шести део дисертације – регресни односи, бави се доказивањем хипотезе да би гарантни фонд, након што обештети непосредно оштећено лице, требало да има право на регрес према лицу које је проузроковало штету. Доказивање је концентрисано на регресно право у два случаја. Први од та два случаја је случај када је штета проузрокована неосигураним моторним возилом. Други случај је када штетник управља возилом за које је уговор о осигурању од аутоодговорности закључен са осигуравачем над којим је отворен стечај, а постоје и неке околности због којих би штетник изгубио права из осигурања (нпр. вожња у стању алкохолисаности). Као помоћна хипотеза у овом делу послужила је хипотеза да суброгацијски и регресни захтеви према гарантном фонду не

могу бити основани, јер гарантни фонд служи искључиво за заштиту оштећених лица, а не за заштиту лица која су по било ком основу одговорна за штету.

4. Кратак опис садржаја докторске дисертације

Дисертација је подељена на седам делова. То су: увод, опште излагање о гарантном фонду, неосигурано моторно возило, непознато моторно возило, моторно возило осигурано код осигуравајућег друштва у стечају, регресни односи и закључак. Структура рада прилагођена је пословима који су по домаћем праву у надлежности гарантног фонда. Ти послови су накнада штете проузроковане неосигураним моторним возилом, непознатим моторним возилом и моторним возилом осигураним код осигуравајућег друштва у стечају, као и остварење регресних потраживања. Дисертација је концентрисана на накнаду штете проузроковане моторним возилом, јер је то најзначајнија сврха гарантног фонда. Штетни догађаји проузроковани ваздухопловима и чамцима нису у фокусу дисертације, зато што, услед релативно мале учесталости имају мањи практични значај него штетни догађаји проузроковани моторним возилима. Пет централних делова дисертације подељени су на главе, а главе су даље рашчлањене на одељке.

У **првом делу** дисертације, уводу, дефинисани су предмет, методолошки оквир и циљ истраживања. Изложени су разлози због којих је гарантни фонд оправдан предмет научне опсервације, као и у чему се састоји допринос истраживања. Такође су наведене основне хипотезе од којих се полази у раду и истраживачке методе које су коришћене током испитивања.

Опште излагање о гарантном фонду, као **други део** дисертације, подељен је на шест глава.

Прва глава носи назив *Појам гарантног фонда и гарантни фонд као допуна обавезног осигурања у саобраћају*. Кандидат у овој глави одређује значење појма гарантни фонд. Глава се састоји од два одељка. Први одељак је ужа дефиниција гарантног фонда, а други шира дефиниција гарантног фонда. По ужој дефиницији гарантни фонд је правни институт који служи за накнаду штете оштећеним лицима у случају када је штета проузрокована услед употребе моторног возила, а која због посебних околности није покривена обавезним осигурањем. По широј дефиницији гарантни фонд је правни институт који служи економској заштити лица која су штету претрпела услед употребе превозних средстава или несрећних случајева у јавном превозу, када штета због посебних околности није покривена обавезним осигурањем у саобраћају. Из дефиниције гарантног фонда очигледна је његова повезаност са осигурањем од аутоодговорности, односно са обавезним осигурањима у саобраћају. Гарантни фонд представља допуну система обавезног осигурања у саобраћају, која тежи да отклони практичне несавршености тог система. Гарантни фонд тежи да жртвама саобраћајних незгода пружи економску заштиту као да је систем обавезног осигурања потпуно савршен.

Друга глава је *Историјски приказ гарантног фонда у домаћим прописима*. Историјски развој гарантног фонда у домаћем правном систему у овој глави подељен је на три фазе. Те фазе су: фаза у којој су функцију гарантног фонда вршили осигуравачи, фаза у којој је функцију гарантног фонда врши Удружење осигуравача и фаза у којој је прописано посебно правно лице – Гарантни фонд.

Трећа глава приказује *Гарантни фонд у праву Европске уније*. Састоји се од три одељка. У првом одељку приказан је Систем зелене карте, као старији успешан пројекат хармонизације осигурања од аутоодговорности на европском нивоу. Други одељак бави се Европском конвенцијом о обавезном осигурању од одговорности за штете из употребе моторних возила – Стразбуршком конвенцијом. Трећи одељак обрађује прописе Европске уније који су од значаја за накнаду штете из саобраћајне незгоде, која није покривена обавезним осигурањем у саобраћају.

Тема **четврте главе** јесте *Организовање гарантног фонда*. Ова глава подељена је на шест одељака. У првом је приказано на који начин је гарантни фонд организован у упоредним националним правним системима. Други одељак објашњава да је постојећи гарантни фонд у нашој земљи имовинска целина којом управља Удружење осигуравача Србије. Организациона јединица Удружења осигуравача Србије која управља гарантним фондом као имовинском целином, има исти назив – гарантни фонд. Тема трећег одељка ове главе је дефинисањем гарантног фонда у организационом смислу. Четврти и пети одељак баве се утицајем постојећих законских одредаба о организацији гарантног фонда на правну сигурност и дилемама које те одредбе у пракси изазивају. Кандидат је у овим одељцима указао да спорно питање у нашем правном систему јесте питање да ли се примењују одредбе о организовању гарантног фонда из актуелног Закона о обавезном осигурању у саобраћају или се примењују одредбе о гарантном фонду садржане у Закону о осигурању имовине и лица из 1996. године. Основна разлика између одредаба о организацији гарантног фонда у ова два закона састоји се у томе што Закон о обавезном осигурању у саобраћају предвиђа оснивање гарантног фонда као посебног правног лица, а Закон о осигурању имовине и лица прописује да послове гарантног фонда врши Удружење осигуравача Србије. Кандидат је у нагласио да гарантни фонд као посебно правно лице у смислу Закона о обавезном осигурању у саобраћају још увек није основан. Због тога се тумачењем прелазних одредаба наведеног закона може закључити да још увек треба примењивати одредбе Закона о осигурању имовине и лица о организацији гарантног фонда. Дилема да ли су меродавне одредбе о гарантном фонду из Закона о обавезном осигурању у саобраћају или из Закона о осигурању имовине и лица, негативно утиче на правну сигурност. Кандидат је у последњем одељку у овој глави обрадио питање да ли би у нашој земљи гарантни фонд *de lege ferenda* требало да буде организован као посебно правно лице или у оквиру Удружења осигуравача Србије. Кандидат се определио за организовање гарантног фонда у оквиру Удружења осигуравача Србије.

Пета глава носи назив *Финансирање гарантног фонда*. У тој глави описано је на који начин се финансира гарантни фонд. Истакнуто је да главни извор финансирања гарантног фонда представља издвајање доприноса за гарантни фонд из премија обавезних осигурања у саобраћају. Указано је на јавна овлашћења Удружења осигуравача Србије при одређивању тог доприноса.

Тема **шесте главе** је *Правна природа гарантног фонда*. Ова глава рашчлањена је на пет одељака. У првом је истакнуто због чега је значајно одредити да ли је гарантни фонд правни институт јавног права или је институт приватног права. Од одговора на то питање зависи да ли, по европском комунитарном праву, постоји могућност да се на гарантни фонд непосредно примене одредбе директиве Европске уније о обавезном осигурању возила. Само ако је гарантни фонд правни институт јавног права - субјект чија овлашћења и одговорности превазилазе обим и овлашћења и одговорности које уобичајено имају субјекти приватног права - постоји могућност непосредне примене

директиве. Други и трећи одељак ове главе образлажу утицај организације и јавних овлашћења Удружења осигуравача Србије на одређивање правне природе гарантног фонда. У четвртом одељку кандидат је објаснио на којин начин је Суд правде Европске уније одредио правну природу гарантног фонда. Истакнуто је да Суд правде Европске уније сматра да гарантни фонд јесте појавни облик државе (*emanation of the state*), тј. институт јавног права. Пети одељак је подељен од два одсека. У одсеку а) кандидат разматра да ли је гарантни фонд који послује у Србији у складу са одредбама Закона о осигурању имовине и лица, институт приватног или јавног права. Сматра да гарантни фонд има мешовитну, приватноправну и јавноправну природу. Ипак, кандидат због јавних овлашћења која су поверена Удружењу осигуравачу Србије, закључује да је гарантни фонд институт јавног права. Одсек б) петог одељка бави се питањем да ли би гарантни фонд, у случају да је организован на начин предвиђен одредбама Закона о обавезном осигурању у саобраћају, требало квалификовати као институт приватног права или јавног права. Кандидат сматра да је утицај државе на гарантни фонд, по одредбама Закона о обавезном осигурању у саобраћају, већи него по Закону о осигурању имовине и лица. Кандидат због тога заступа мишљење да је јавноправни елемент гарантног фонда још више изражен по Закону о обавезном осигурању у саобраћају, него по Закону о обавезном осигурању имовине и лица. У дисертацији се без дилеме закључује да гарантни фонд у смислу Закона о обавезном осигурању у саобраћају, има јавноправну природу.

Трећи део докторске дисертације – *Неосигурано моторно возило*, бави се накнадом штете проузроковане моторним возилом за које није закључен уговор о обавезном осигурању од одговорности. Подељен је на две главе.

Прва глава носи назив *Возила за која одговара гарантни фонд*. У овој глави разматра се питање за која возила гарантни фонд може бити одговоран. Рашлањена је на пет одељака. Први одељак се бави питањем која возила морају да се осигурају по европском праву, а други о односу обавезе регистрације возила и обавезе осигурања возила. Трећи одељак посвећен је дефиницији моторног возила. Указано је да домаћи прописи, слично пропису Европске уније о обавезном осигурању возила, појам моторно возило дефинишу широко. У Републици Србији свако возило које је оспособљено да се креће снагом сопственог мотора, сматра се моторним возилом и мора се осигурати од аутоодговорности. Ако такво возило није осигурано, за штету насталу услед његове употребе, одговараће гарантни фонд. У четвртом одељку разматра се да ли гарантни фонд може да одговара за штету проузроковане појединим врстама возила. Предмет разматрања је питање да ли и под којим условима оштећена лица имају право на накнаду штете проузроковане неосигураним: путничким аутомобилима, камионима и аутобусима, тракторима, радним машинама, прикључним возилима када су део скупа возила и када су одвојена од вучног возила, возилима на електрични погон, возилима која покреће физичка снага возача, мотоциклима и мопедима и електричним тротинетима. Последњи одељак бави се питањем да ли оштећени има право да из средстава гарантног фонда накнади штету, у случају када је штета проузрокована неосигураним моторним возилом које је његов власник повукао из саобраћаја.

Глава друга носи назив *Употреба моторног возила за коју одговара гарантни фонд*. Кандидат је у овој глави посебно детаљно разматрао праксу Суда правде Европске уније и праксу судова страних држава. Ова глава се дели на осам одељака. Први одељак је појам употребе моторног возила. Да би оштећени имао право на накнаду штете од

гарантног фонда или од осигураваача од аутоодговорности, неопходно је да штета настане услед употребе моторног возила. Због тога појам употребе моторног возила има огроман значај у праву осигурања. Појам употребе моторног возила не може се на адекватан начин дефинисати у пропису. Тај појам није дефинисан ни у домаћем закону ни у меродавној директиви Европске уније. Реч је о једном правном стандарду, чије се тачно значење одређује индуктивним путем – кроз судску праксу. Питање да ли се може сматрати да је штета настала услед употребе моторног возила, по мишљењу кандидата, није искључиво фактичко питање. То је питање правне квалификације.

Други одељак ове главе бави се питањем да ли је дошло до употребе моторног возила у случају када је штета проузрокована приликом кретања моторног возила по путу. Овај одељак је даље подељен на два одсека: одсек а) Случај када има контакта између возила штетника и оштећеног и б) Случај када нема контакта између возила штетника и оштећеног. Кандидат сматра да се у оба случаја може сматрати да је испуњен стандард употребе моторног возила, односно да може постојати одговорност гарантног фонда. Трећи одељак разматра питање да ли гарантни фонд може одговорати за штету проузроковану неосигураним возилом, приликом непријављених уличних трка и акробатске вожење. Четврти одељак бави се питањем одговорности гарантног фонда за штету проузроковану моторним возилом у стању мировања. Посебно се разматрају три случаја: када је штета проузрокована моторним возилом паркираном на путу, када је штета проузрокована приликом отварања и затварања врата на возилу и када је до штете дошло у случају запаљења неосигураног моторног возила. Тема петог одељка је накнада штете проузроковане у случају да је возило употребљавано ван пута, а шестог у случају да је штета настала при сервису неосигураног моторног возила. Кандидат закључује да околност на ком месту је настала штета не може да искључи одговорност гарантног фонда. Седми део бави се питањем одговорности гарантног фонда за штету проузроковану неосигураним моторним возилом приликом извођења радова. У дисертацији се прави разлика између случаја када је до штете дошло док се возило кретало приликом извођења радова и случаја када возило приликом извођења радова није вршило функцију превозног средства. Кандидат сматра да се одговорност гарантног фонда може успоставити само ако је возилом проузрокована штета док је оно вршило функцију превозног средства. Тема осмог одељка је одговорност гарантног фонда за штету која неосигураним моторним возилом проузрокована намерно. Кандидат сматра да би гарантни фонд требало да одговара за штету која је неосигураним моторним возилом намерно проузрокована.

Четврти део је *Непознато моторно возило*. Овај део докторске дисертације посвећен је накнади штете проузроковане непознатим моторним возилом. Подељен је на три главе.

Прва глава носи назив *Врсте штета које се надокнађују из средстава гарантног фонда*. Кандидат у овој глави најпре разматра питање да ли је право на накнаду штете проузроковану непознатим моторним возилом ограничено само на штету на лицима – штету због смрти, повреде тела или нарушавања здравља. Разлог због кога је искључена, односно ограничена могућност, да се из средстава гарантног фонда накнади штета на стварима која је проузрокована непознатим возилом, јесте спречавање преварних радњи. Неограничено право на накнаду због уништења и оштећења ствари ствара ризик преварних радњи. Прописивањем услова да се право на накнаду штете на стварима проузроковане непознатим возилом, може накнадити из средстава гарантног фонда само ако је у истом

штетном догађају дошло до тешких телесних повреда или смрти неког лица, ризик преварног поступања спуштају на прихватљив ниво. Кандидат указује да је у упоредним правима због тога предвиђено да оштећено лице има право да од гарантног фонда накнади штету на стварима, али под условом да је у истој саобраћајној незгоди дошло телесне повреде одговарајуће тежине или до смрти неког од учесника. Кандидат објашњава да по закону који се примењује у нашој земљи, оштећени у случају штете проузроковане непознатим моторним возилом, никако не може имати право на накнаду штете због уништења и оштећења ствари. Такво законско решење јесте предмет критике у дисертацији. Указано је да би у интересу оштећеног лица, и у интересу европских интеграција Републике Србије, требало дозволити да се из средстава гарантног фонда накнади и штета на стварима, која је проузрокована непознатим возилом. Чињеница којом би требало условити право на накнаду такве штете, требало би да буде наступање тешке телесне повреде или смрти неког од учесника у штетном догађају. Кандидат такође разматра питање да ли је право на накнаду у случају штете проузроковане непознатим моторним возилом ограничено само на нематеријалну штету, или се из гарантног фонда може накнадити и материјална штета проузрокована непознатим возилом. Кандидат закључује да гарантни фонд може бити одговоран и за материјалну штету проузроковану непознатим моторним возилом, али само ако је материјална штета последица повреде тела или смрти неког лица.

Глава друга носи назив *Пропуст оштећеног да прибави податке о возилу*. У овој глави разматра се да ли, и под којим условима, пропуст оштећеног да прибави податке о возилу којим му је проузрокована штета, може да искључи право на накнаду од гарантног фонда. Анализирају се карактеристични случајеви у којима долази до пропуста оштећеног да прибави податке о возилу којим му је проузрокована штета, као и околности које могу оправдати тај пропуст оштећеног. Закључак кандидата је да оштећено лице треба да пажњом доброг домаћина покуша да дође до података о возилу којим му је проузрокована штета (нпр. да запише регистарску ознаку након штетног догађаја). Ако су околности случаја такве да ни добар домаћин не би могао да прибави податке о возилу којим је проузрокована штета, оштећени може имати право на накнаду из средстава гарантног фонда.

Предмет анализе у **глави трећој** је питање да ли гарантни фонд може бити одговоран за *Непознато моторно возило којим се обавља јавни превоз*. Такво возило најшешће јесте аутобус. Кандидат закључује да се, у случају штете проузроковане моторним возилом којим се обавља јавни превоз, на основу времена и места повређивања и уз помоћ органа локалне самоуправе надлежног за организацију јавног линијског градског превоза, може идентификовати аутобус којим је проузрокована штета. Мишљење кандидата је да гарантни фонд није одговоран за штету проузроковану непознатим моторним возилом којим се обавља јавни превоз.

Пети део докторске дисертације је – *Моторно возило осигурано код осигуравајућег друштва у стечају*. Предмет опсервације у овом делу јесте право на накнаду штете из средстава гарантног фонда, у случају када је над осигуравачем, код кога је од аутоодговорности осигурано возило којим је проузрокована штета, отворен стечај. Пети део подељен је на седам глава.

Прва глава носи назив *Стечај осигуравајућег друштва и одговорност гарантног фонда по праву Европске уније*. Кандидат у овој глави анализира да ли по праву Европске

уније, у случају стечаја над осигуравачем код кога је осигурано штетничково возило, мора постојати одговорност гарантног фонда. Предмет анализе су позитивни прописи Европске уније, али и пропис Европске уније чије доношење је предложено. По важећем комунитарном пропису и по досадашњој пракси Суда правде Европске уније, право на накнаду штете из средстава гарантног фонда не мора постојати у случају стечаја осигуравача. Право оштећеног лица да од гарантног фонда накнади штету која му је проузрокована возилом чији се ималац осигурао од одговорности код осигуравајућег друштва над којим је спроведен стечајни поступак, још увек није обавезан стандард у Европској унији. Међутим, може се очекивати да се комунитарно европско право у овом погледу промени. Европска комисија предложила је измене и допуне прописа Европске уније, по којима ће бити обавезно да гарантни фонд исплаћује накнаду у случају штете проузроковане возилом осигураним од аутоодговорности код друштва за осигурање у стечају.

У другој глави анализира се *Дејство покретања стечајног поступка на полису обавезног осигурања у саобраћају*. Покретање стечаја над осигуравачем, по посебним правилима која важе за уговоре о обавезном осигурању у саобраћају, не доводи до престанка уговора о обавезном осигурању у саобраћају. Уговори о осигурању од аутоодговорности и остали уговори о обавезном осигурању у саобраћају, за разлику од осталих уговора о осигурању, настављају да трају без обзира на стечај друштва за осигурање.

Трећа глава носи назив *Обавезе осигуравајућег друштва у стечају за које одговара гарантни фонд*. У овој глави објашњено је да гарантни фонд одговара за обавезе осигуравајућег друштва над којим је спроведен стечајни поступак, само ако је основ потраживања према осигуравајућем друштву уговор о обавезном осигурању у саобраћају. Потраживања заснована на другим врстама осигурања, не могу се наплатити од гарантног фонда при Удружењу осигуравача Србије. Такође, гарантни фонд не одговара за апсолутно сва потраживања према друштву за осигурање, која извиру из уговора о обавезном осигурању у саобраћају. Потребно је да је основ потраживања уговор о осигурању од аутоодговорности, али и да је поверилац оштећено лице. Потраживање лица које није оштећено, нпр. штетника - осигураника који је исплатио накнаду штете оштећеном лицу, не може се намирити из гарантног фонда.

Четврта глава носи назив *Висина обавезе гарантног фонда*. У овој глави најпре се разматра питање да ли је подношење пријаве потраживања у стечајном поступку према друштву за осигурање услов да би оштећени имао право на накнаду штете из средстава гарантног фонда. Одговор на ово питање је одричан. Оштећени може остварити права на накнаду штете од гарантног фонда, чак и ако није пријавио потраживање у стечајном поступку. Међутим, део потраживања – проценат, који је оштећени могао да намири у стечајном поступку над осигуравајућим друштвом, утиче на висину потраживања оштећеног према гарантном фонду. Оштећени нема право од гарантног фонда наплати целокупну штету проузроковану моторним возилом, за које је уговор о осигурању од аутоодговорности закључен са осигуравајућим друштвом над којим је покренут стечај. Оштећени има право да наплати само износ потраживања умањен за проценат његовог намирења који је могао наплатити у стечајном поступку. У случају да је оштећени поднео пријаву потраживања у стечају, одлуком о висини потраживања везани су и оштећени и Удружење осигуравача Србије, односно гарантни фонд. Одлука о висини стечајног потраживања, донета у поступку стечаја над осигуравајућим друштвом, јесте *res iudicata*.

У парници између оштећеног лица и Удружења осигуравача Србије, не може се преиспитивати мериторна одлука о потраживању донета у току стечајног поступка против осигуравајућег друштва.

Пета глава бави се питањем у ком тренутку оштећени може остварити право на накнаду штете из средстава гарантног фонда при Удружењу осигуравача Србије, тј. када доспева обавеза гарантног фонда да накнади штету проузроковану возилом осигураним код осигуравајућег друштва у стечају. Назив те главе је *Доспелост обавезе гарантног фонда*. Кандидат на почеку ове главе истиче да меродавне законске одредбе не одређују јасно у ком тренутку доспева обавеза гарантног фонда према оштећеном лицу. Стручна литература и судска пракса, тумачењем тих одредаба дошли су до закључка да обавеза гарантног фонда према оштећеном лицу доспева у тренутку закључења стечајног поступка над друштвом за осигурање. Овакав став није без аргумената. Процент намирења стечајних поверилаца може се поуздано знати тек када се стечајни поступак закључи. Због тога изгледа оправдано да треба сачекати закључење стечаја, па да тек онда потраживање оштећеног доспева према гарантном фонду. Такав став превладао је у судској пракси. Међутим, кандидат критикује тај став судске праксе и стручне литературе.

По мишљењу кандидата, време је показало неправичност става да обавеза гарантног фонда доспева тек када се стечајни поступак закључи. Стечајни поступци над осигуравајућим друштвима у пракси су трајали и по десетак година. Оштећени за то време није могао да накнади штету од гарантног фонда – јер потраживање оштећеног доспева према гарантном фонду тек са закључењем стечајног поступка. Оштећено лице, чак и у случајевима кад нису спорне околности под којима је дошло до штете, нити висина штете, мора чекати закључење стечаја да би добило обештећење из гарантног фонда. Критиковано становиште спречава оштећеног да у разумном року наплати штету коју је претрпео. Право на накнаду штете није делотворно и ефикасно, ако мора да се чега више од десет година да би се то право остварило. Удружење осигуравача Србије у пракси је из средстава гарантног фонда, оштећеним лицима добровољно исплаћивало накнаду штете пре закључења над осигуравајућим друштвом. Међутим, добровољну исплату пре закључења стечаја, Удружење је условљавало одређеним дисконтом. Висина тог дисконта била је 30% висине потраживања, чак и у случајевима када је проценат намирења потраживања у поступку стечаја према осигуравајућем друштву између 1 % и 2 %. У пракси су се оштећени одрицали 30 % накнаде штете која им припада, да не би морали да чекају закључење стечаја над осигуравајућим друштвом. Може се рећи да је становиште, по коме потраживање доспева у тренутку закључења стечаја, довело до тога да се оштећенима исплаћује само део накнаде штете на који имају право. Становиште судске праксе, чија је последица делимично обештећење, није у складу са сврхом коју би гарантни фонд требало да оствари – потпуним обештећењем. Кандидат указује да би било правично, целисходно и законски утемељено да се судска пракса промени. Кандидат се у овој глави залаже за став да би обавеза гарантног фонда да исплати накнаду штете, у случају када је основ за исплату стечај над штетниковим осигуравачем, требало да доспева у тренутку отварања стечаја.

Шеста глава носи назив *Затезна камата на потраживање утврђено у стечајном поступку*. Време које протекне између момента када оштећено лице први пут тражи накнаду штете проузроковане возилом осигураним код осигуравајућег друштва у стечају и момента када може да добије обештећење из средстава гарантног фонда, може бити веома

дуго. Између дана подношења пријаве потраживања у стечајном поступку над осигуравајућим друштвом и дана закључења тог стечајног поступка, може протећи десет и више година. Због тога је значајно питање да ли у том временском периоду тече затезна камата на потраживање према гарантном фонду.

Обавеза гарантног фонда да накнади штету проузроковану возилом за које је уговор о обавезном осигурању закључен са друштвом за осигурање над којим је покренут стечај доспева у тренутку закључења стечаја. Затезна камата на новчано потраживање, по општим правилима грађанског права, почиње да тече од дана доспелости. Судска пракса је из тих разлога заузела став да затезна камата према гарантном фонду тече тек од закључења стечајног поступка. Такав став судске праксе на први поглед, изгледа правно утемељен.

У овој глави анализира се положај оштећеног лица с обзиром на околност да затезна камата не тече у периоду пре закључења стечаја. Кандидат доказује да оштећена лица, због става да накнада штете према гарантном фонду доспева на дан закључења стечаја и става да пре тог дана затезна камата не тече, добијају делимично обезвређену накнаду штете. Кандидат пореди ситуацију у којој се налази оштећени који је поднео пријаву потраживања и хипотетичку ситуацију у којој би се исти оштећени нашао да није поднео пријаву потраживања. На основу тог поређења, кандидат закључује да је положај оштећеног који је поднео пријаву потраживања, неповољнији од положаја у коме би се нашао да пријаву потраживања није поднео. Практично, судска пракса кажњава оштећено лице које је активно учествовало у стечајном поступку.

Потпуно обештећење лица, која су штету претрпела услед употребе возила осигураних код осигуравајућег друштва у стечају било би постигнуто када би им се из средстава гарантног фонда била исплаћивана и затезна камата.

Седма глава носи назив *Накнада штете из средстава гарантног фонда у Републици Србији и европски стандарди*. У овој глави анализира се да ли је ниво заштите оштећеног лица, коју у нашој земљи пружа гарантни фонд за случај стечаја над осигуравачем од аутоодговорности, у складу са европским стандардима. С обзиром да по праву Европске уније гарантни фонд не мора бити дужан да накнади штету у случају стечаја над осигуравачем, кандидат сматра да наше право у овом погледу превазилази обавезне европске стандарде. Међутим, кандидат у овој глави подсећа да се очекују измене и допуне комунитарног прописа, по којима ће државе чланице Европске уније бити дужне да пропишу обавезу гарантног фонда да исплати накнаду штете у случају отварања стечаја над штетниковим осигуравачем од аутоодговорности. По предлогу измена и допуна, који је поднела Европска комисија, то право ће бити ефикасно и делотворно. Обавеза гарантног фонда неће моћи да се одлаже унедоглед. У случају да се пропис Европске уније измени, а да наши судови не промене став о доспелости обавезе гарантног фонда, домаће право у овој области почеће да заостаје за правом Европске уније. Обавезни европски стандарди заштите оштећеног лица у Републици Србији неће бити испуњени због става да потраживање према гарантном фонду доспева тек у тренутку закључења стечаја. Кандидат сматра да такав став треба напустити.

Шести део докторске дисертације носи назив *Регресни односи*. Плуралитет основа одговорности ствара могућност да више лица оштећеном буду одговорна за једну исту штету. Једно од тих лица може бити Удружење осигуравача Србије – гарантни фонд. У овом делу анализирају се међусобни правни односи између гарантног фонда и осталих

дужника накнаде штете, који настају након што један од њих обештети непосредно оштећено лице.

Прва глава носи назив *Регресни захтев према гарантном фонду*. Кандидат у овој глави истиче да је у домаћој судској пракси и правној литератури заузет став да регресни и суброгацијски захтеви према гарантном фонду не могу бити основани. У дисертацији су изнети афирмативни коментари овог става. Кандидат је образложио да је, с обзиром на циљ због кога је установљен гарантни фонд (а то је економска заштите оштећених лица), оправдано искључити могућност да се из средстава гарантног фонда регресирају субјекти који нису непосредно оштећени. Изузетно, и управо у циљу заштите оштећених лица, могло би се дозволити да осигуравач од аутоодговорности има право да се регресира од гарантног фонда. Циљ овог изузетка био би да спречи да несагласност о одговорности између друштва за осигурање и гарантног фонда, доведе до одлагања исплате накнаде штете оштећеном лицу.

Тема **друге главе** је *Регресни захтев гарантног фонда*. У првом одељку ове главе анализира се регресно право гарантног фонда према власнику неосигураног моторног возила, којим је проузрокована штета. Други одељак бави се регресним захтевом који гарантни фонд истакне према штетнику. Кандидат је указао да по актуелној судској пракси, гарантни фонд нема право да се регресира од штетника – возача који је проузроковао штету. Домаћи судови сматрају да није основан регресни захтев гарантног фонда према возачу неосигураног возила, као ни регресни захтев у случају када је над штетниковим осигуравајућин друштвом отворен стечај. Кандидат критикује овакве ставове судске праксе. По мишљењу кандидата, гарантни фонд би требало да има регресно потраживање према возачу неосигураног возила који је проузроковао штету, чак и када возач није власник тог возила. Такође, гарантни фонд би требало да има право на регрес према возачу возила осигураног код осигуравајућим друштвом у стечају, у случајевима када је дошло до губитка права из осигурања (нпр. возња у алкохолисаном стању). Судска пракса не дозвољава да се гарантни фонд регресира у оваквим случајевима. Судови на тај начин гарантни фонд претварају у институт који лица која су одговорна за штету, бесплатно штити од грађанскоправне одговорности.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Правна обавеза власника моторних возила да се осигурају од одговорности, оправдана је значајем који ово осигурање има за цело друштво. Осигурање од одговорности за штету услед употребе моторног возила, због обавезности и учесталог закључивања полиса, јесте врста осигурања које се у Европи најчешће закључује. То осигурање штити жртве саобраћајне незгоде.

Међутим, постоје случајеви када се после саобраћајне незгоде установи да је штета проузрокована моторним возилом које није покривено обавезним осигурањем. Одредбе о обавезном осигурању моторних возила не могу пружити покриће оштећеним лицима у случају када штетниково возило није било осигурано или када је осигуравач тог возила пао под стечај или када је после незгоде штетник са својим возилом напустио лице места. Ради ефикасне заштите жртава саобраћајних незгода потребно је формирати тело које ће гарантовати да жртве неће остати без накнаде штете, ако је незгода проузрокована неосигураним или непознатим возилом. То тело је гарантни фонд. Накнада штете жртвама саобраћајне незгоде извесна је само ако се гарантни фонд установи. Ризик настанка штете

која није покривена обавезним осигурањем возила, пренет је на друштвену заједницу тек оснивањем гарантног фонда. У томе лежи друштвени значај гарантног фонда. Један овако значајан правни институт јесте оправдан предмет научне опсервације.

Са становишта наше правне доктрине, научно оправдање теме докторске дисертације огледа се у томе што не постоји монографија која на научно фундиран начин обрађује сва питања везана за гарантни фонд, док спорови који се тичу обавезе гарантног фонда и даље живе у судској пракси и не решавају се на недвосмислен начин. Дисертација којом се детаљно и аргументовано анализира правни институт гарантног фонда неопходна је из најмање неколико разлога. Прво, у случају Републике Србије услед економских и политичких околности, развој осигурања текао је спорије у односу на водеће европске државе. Лошије привредне прилике и честа ратна превирања били су само неки од чинилаца који су онемогућавали да се национално тржиште осигурања самостално развија. У складу са тим постојало је и мало извора права осигурања, тачније само два члана у Грађанском закону из 1844. године. Чак су и прва осигуравајућа друштва у 19. веку била страна и била су предмет регулисања Закона о осигуравајућим друштвима из 1892. године. За то време, домаћи послодавци су деловали као агенти страних осигуравајућих друштава. Тако да, у поређењу са другим европским земљама, прилично времена је протекло пре него што су се стекла одређена знања и искуства у овој области. Имајући у виду да је Србија релативно скоро увела принципе тржишне економије у свој поредак, научна оправданост рада се огледа и у чињеници да је домаће право осигурања на ниском степену развоја и да је потребно истражити компаративна решења правних система у којима осигурање има дужу традицију.

Друго, такво стање ове гране привреде имало је значајне последице на однос становништва према свим врстама уговора о осигурању. И данас су полисе осигурања од аутоодговорности најпродаваније, али не због свести о потребама осигурања, већ због законом прописане обавезе. Иако је удео обавезног осигурања од одговорности у портфолиу домаћег тржишта осигурања највећи, не може се тврдити да наука прати динамику развоја обавезног осигурања од одговорности. Заправо, данас постоји одређени научни допринос у овој области, али убедљиво је најмање радова који се баве тематиком гарантног фонда као правног института. Стога, у овом тренутку је од изузетног значаја да се питања која се односе на гарантни фонд што детаљније изуче и испитају, поготову због њиховог значаја за заштиту оштећених лица у саобраћају.

И треће, један од задатака оних који се баве правном науком је да укажу на постојање одређених дилема које оптерећују праксу и, у крајњој линији, привредно окружење једне земље и да својим научним радовима допринесу решавању правних проблема и дилема. Кандидат овом дисертацијом пружа допринос расветљавању адекватне улоге гарантног фонда у заштити оштећених лица у Републици Србији. Самим тим, још један од квалитета ове дисертације је и допринос квалитетнијем законском регулисању свих питања повезаних са гарантним фондом. Могућност да рад постане извор инспирације при измени појединих решења у прописима који уређују гарантни фонд, те да тако допринесе бољем регулисању, представља додатни разлог научне оправданости. Истраживање предложене теме такође је допринело бољем разумевању процесноправних и материјалноправних односа између оштећених лица и гарантног фонда, као и бољем разумевању односа између гарантног фонда и других дужника накнаде штете.

Дакле, научна оправданост предложеног рада је у анализи решења која је потребно уградити у домаће право, правцу измена којим треба кренути у контексту извесних измена

lex specialis прописа посвећеног обавезном осигурању у саобраћају, чиме би се допринело утврђивању праве мере хармонизације домаћег права са правом Европске уније. То би *in ultima linea* резултирало стварањем адекватног регулаторног оквира за даљи развој тржишта осигурања.

Истраживање гарантног фонда доприноси бољем разумевању правних односа између оштећених лица и гарантног фонда, као и бољем схватању регресних односа између гарантног фонда и других дужника накнаде штете. Кандидат је у дисертацији указао да законске норме о гарантном фонду стварају извесне недоумице у пракси. Објаснио је да неисправно поимање гарантног фонда и губљење из вида његове друштвене сврхе, може довести до резултата који са социолошког, аксиолошког и правно-догматског становишта нису прихватљиви. Практична оправданост дисертације састоји се у томе што судској пракси нуди решења која правично штите интересе оштећених лица и друштвене заједнице. Додатни разлог научне оправданости представља могућност да дисертација постане извор инспирације при измени појединих решења у прописима који уређују гарантни фонд.

Кандидат запажа да је судска пракса, приликом решавања неких комплексних питања, дошла до решења која су правична и из угла појединца и из угла заједнице која финансира гарантни фонд. Афирмативни коментари одређених ставова до којих је дошла судска пракса, праћени су научним објашњењем. Практични значај дисертације састоји се и у томе што промовише схватања судске праксе и додатно их поткрепљује научним аргументима. На тај начин учвршћују се примерена становишта судова и спречава да она буду напуштена.

Судска пракса која је прикупљена, систематизована и анализирана даје посебан квалитет овом раду. С обзиром на садржину дисертације и на биографију кандидата, очигледно је да је кандидат спровео вишегодишњи истраживачки рад у гарантном фонду. Кандидат је као запослени у гарантном фонду прикупљао, разврставао и селектовао судске одлуке о питањима која су релевантна за тему дисертације. Аргументи из тих одлука су на одговарајућим местима издвојени и дати у дисертацији. Такав приступ омогућио је да гарантни фонд у овој дисертацији буде објашњен на начин на који у домаћој науци није био објашњаван. Коришћен је велики број судских одлука, које раније уопште нису биле објављиване нити обрађиване у литератури.

Такође, детаљније испитивање гарантног фонда и његове правне природе неспорно доприноси и повећању степена заштите потрошача услуге осигурања. Управо заштита потрошача оштећених лица као слабије уговорне стране представља и један од императива савременог уговорног права осигурања. Боље разумевање правне природе обавезног осигурања од одговорности омогућиће прецизније дефинисање принципа на којима се заснива исплата накнаде из осигурања из средстава гарантног фонда.

На основу представљаног садржаја дисертације, кандидат је аргументовано доказао своје хипотезе које се тичу одговорности гарантног фонда за штете проузроковане неосигураним моторним возилом, непознатим моторним возилом, моторним возилом осигураним код осигуравајућег друштва у стечају, хипотезу да би гарантни фонд требало да има регресно право према лицу које је проузроковало штету, као и хипотезу да је покушај законодавца да гарантни фонд измести из Удружења осигуравача Србије узрок одређених недостатака у законском регулисању гарантног фонда.

Имајући у виду да у нашој правној теорији недостају монографије и радови који се системски баве гарантним фондом, као допуном обавезног осигурања у саобраћају,

свеобухватна теоријска анализа гарантног фонда, доприноси бољем разумевању овог правног института. Циљ дисертације је постигнут, јер она приказује на који начин гарантни фонд у домаћем праву функционише, недостатке у том функционисању, узроке тих недостатака, а и како се они могу превазићи. Покушај законодавца да послове гарантног фонда измести из Удружења осигуравача Србије представља узрок правне несигурности и више недостатака на које је у дисертацији указано. Посебан квалитет докторске дисертације је детаљна обрада судске праксе, коју је кандидат прикупљао, селектовао и анализирао, током вишегодишњег запослења у гарантном фонду.

Као општи закључак намеће се да докторска дисертација представља прво дело наше правне теорије која се на свеобухватан и систематски начин бави гарантним фондом. Дисертација садржи анализу свих послова из делокруга гарантног фонда: накнада штете проузроковане неосигураним возилом, накнада штете проузроковане непознатим моторним возилом, накнада штете проузрокована моторним возилом осигураним код осигуравајућег друштва у стечају и остваривање регресних захтева. До сада је питање накнаде штете у оваквим случајевима, било анализирано само у оквиру радова фокусираних на осигурање од аутоодговорности.

У дисертацији је по први пут у домаћој правној теорији размотрено питање одговорности гарантног фонда за употребу модерних превозних средстава на електрични погон, као што су електрични тротинети. Ова превозна средства у већини случајева нису осигурана. Због тога постоји потреба да правна теорија одговори на питање да ли гарантни фонд одговара за штету проузроковану њиховом употребом. Теорија ће на овај начин помоћи судовима да на најбољи начин реше спорове који ће се у будућности јављати.

Појам употребе моторног возила, путем праксе Суда правде Европске уније, проширен је на европском нивоу. Екстензивно поимање употребе моторног возила, отвара питање одговорности гарантног фонда за штету проузроковану неосигураним моторним возилима ван саобраћаја. Дисертација нуди одговор на питање да ли и у којим случајевима гарантни фонд одговара за штету коју су проузроковала неосигурана моторна возила, док се нису користила у саобраћају.

Питање у којој мери и под којим условима гарантни фонд одговара за штету на стварима, која је проузрокована непознатим моторним возилом, је размотрено. Изнета је научна критика потпуног искључења од одговорности за штету у случају када су ствари уништене или оштећене употребом непознатог моторног возила. Кандидат је у раду анализирао како пропуст оштећеног да прибави податке од возила којим је проузрокована штета утиче на његов положај према гарантном фонду. Кандидат је при томе изнео теоријско образложење за ставове судске праксе са којима се слаже.

У дисертацији је анализиран положај оштећеног лица према гарантном фонду, у случају када је штета проузрокована моторним возилом осигураним од аутоодговорности код осигуравача у стечају. Основни разлог због кога је неповољан положај оштећеног, јесте став судске праксе да потраживање према гарантном фонду доспева у тренутку закључења стечајног поступка. Такав став некада доводи до вишегодишњег одлагања обештећења. Поред тога може довести и до делимичног обезвређивања потраживања накнаде штете. У дисертацији се тај став судске праксе критикује и предлаже се његово напуштање. Критика је изнета са становишта циља гарантног фонда – заштите оштећеног лица. Критиковани став још увек није довео до заостајања домаћег права у овој области за правом Европске уније. Међутим, у случају да до очекиване промене европског прописа

дође пре него што се измени наша судска пракса, домаће праву у овој области, почеће да заостаје за правом Европске уније.

У дисертацији је изнета теоријска критика постојеће судске праксе и законских решења, која се тичу регресних односа у које улази гарантни фонд. Критика става судске праксе, по коме гарантни фонд нема право регреса према лицу које је штету проузроковало, изнета је на аргументован начин. Такође, су изнети разлози због којих би осигуравачу од аутоодговорности могло признати право на регрес из средстава гарантног фонда.

С обзиром на недостатке судске праксе, у докторској дисертацији указано је како се недостаци могу исправити. Поред тога представљена су бројна законска решења европских земаља. Анализирана су законска решења из водећих правних система, као што су немачки, аустријски и правни систем Велике Британије. Међутим, предмет анализе су и правни системи земаља у окружењу Републике Србије. Поред Хрватске, Бугарске, Мађарске и Румуније, ту су и Словачка, Чешка, Словенија и Грчка. Посматрање упоредноправних решења, а нарочито прописа Европске уније, указује да је српско право почело да заостаје за европским правом у овој области. Ниво заштите оштећених лица, у случају штета проузрокованих моторним возилима која нису покривена обавезним осигурањем, почео је да заостаје за нивоом заштите у Европској унији. У раду је приказано како даље заостајање може да се спречи, односно како постојећи заостатак може да се надокнади.

Дисертација, осим научног доприноса има и практичну вредност. Судска пракса и законодавство могу се ослонити на ову дисертацију приликом тражења правичнијих и целисходнијих решења о гарантном фонду.

Закључно се може рећи да је докторском дисертацијом остварен постављени циљ, а који се огледа у давању смерница за боље теоријско разумевање гарантног фонда и његове правне природе, као и за указивање правца у коме треба мењати прописе о гарантном фонду. Спроведено истраживање би требало да допринесе правичнијем поступању судова у споровима о накнади штете из средстава гарантног фонда и у споровима по регресним тужбама гарантног фонда.

Кандидат Милош С. Радовановић посветио се научном истраживању гарантног фонда, као једног комплексног правног института, који није привлачио пажњу српских правних научника у великој мери. Осим тога, недовољна теоријска анализа овог института, довела је до ставова судске праксе који нису правични. Крајњи резултат истраживања је оригинална докторска дисертација која значајно продубљује постојећа знања о гарантном фонду, као правном институту који допуњује систем обавезног осигурања у саобраћају.

6. Закључак

На основу свега наведеног, Комисија је утврдила да је дисертација **Милоша С. Радовановића**, под насловом „Гарантни фонд – накнада штете и регрес“ сачињена у складу са одобреном пријавом (уз одређена одступања у погледу структуре садржаја, која су првенствено последица истраживања судске праксе и судских одлука донетих након што је Научно-наставно веће одобрило израду ове докторске дисертације) и достиже високе универзитетске и теоријске јуристичке стандарде. Предметни докторат представља самостални и оригинални научни рад из уже научне области пословно право. Стога, са

великим задовољством, констатујемо да су се стекли сви академски услови за њену јавну одбрану, те у том смислу чинимо предлог Научно-наставном већу Правног факултета Универзитета у Београду да је одобри.

У Београду, 20. априла 2021. године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

Др Мирко Васиљевић, редовни професор
Правног факултета Универзитета у Београду, у пензији

Проф. др Владимир Чоловић, научни саветник
Института за упоредно право

Др Наташа Петровић Томић, ванредни професор
Правног факултета Универзитета у Београду